

Ситник І. П.

*кандидат технічних наук,
доцент кафедри фінансів*

Національного університету харчових технологій

Кеба А. А.

студентка

Національного університету харчових технологій

Sytnyk I. P.

*PhD, Associate Professor
Department of Finance*

National University of Food Technologies

Keba A. A.

Student

National University of Food Technologies

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ ТА ЙОГО ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

CURRENT ISSUES AND PROSPECTS OF INTERNET TRADING SYSTEM AND ITS PAYMENT IN UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку Інтернет-трейдингу в Україні. Визначено основні його переваги та недоліки, розроблено пропозиції щодо вдосконалення онлайн-торгівлі на сучасному етапі. Проаналізовано платіжні системи, на основі яких функціонує Інтернет-трейдинг.

Ключові слова: цінні папери, Інтернет-трейдинг, фондова біржа, котирування, маржинальна торгівля, онлайн-брокер, інвестор-трейдер, платіжні системи.

Вступ та постановка проблеми. Важливим і цікавим на сьогодні є проблематика та можливості мережі Інтернет, яка невпинно розвивається, а разом з нею розвиваються і всі форми електронної комерції. Тому у сучасному світі, в епоху Інтернет-технологій, виграє той, хто краще використовує технічні можливості отримання й аналізу інформації. На сьогодні Інтернет відіграє досить значну роль у світовій економіці, прискорюючи циркуляцію фінансових й інформаційних потоків по всій Земній кулі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості функціонування та напрями розвитку Інтернет-трейдингу активно досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, специфіку онлайн-торгівлі цінними паперами розкрили у своїх роботах Д. Гладун [4], І. Дмитрюк, О. Семчук [1]. Актуальні шляхи розвитку систем Інтернет-трейдингу вивчають такі економісти, як А. Книр, А. Колосов, Т. Манько, В. Мудрий, О. Фарина та інші.

Метою статті є розгляд стану, основних конкурентних переваг механізмів торгівлі через Інтернет, сучасних платіжних систем у цьому секторі, пошук проблем та визначення перспектив їх подальшого розвитку на фінансовому ринку України.

Результати дослідження. В Україні поняття «Інтернет-трейдинг» є досить новим. Офіційною датою запуску онлайн-торгівлі цінними паперами є 26 березня 2009 р., яка вперше з'явилася на фондовому майданчику ПАТ «Українська біржа».

Інтернет-трейдинг – це система роботи з цінними паперами, яка дає інвестору доступ до біржової інформації, а також дає можливість укладати угоди з купівлі-про-

дажу цінних паперів на біржі в режимі реального часу за допомогою спеціальної сертифікованої програми, встановленої на персональному комп'ютері [1].

Існують три основні типи стратегій торгівлі: дейтрейдинг, середньострокова торгівля та довгострокове, або накопичувальне, інвестування. Сутність дейтрейдингу полягає в тому, що торговець тримає в себе акції не більше одного дня та слідкує за коливаннями цін на акції протягом дня. Найбільш поширеною є середньострокова торгівля – від декількох днів до декількох місяців. У разі вибору цієї стратегії трейдеру достатньо приділяти торгівлі кілька годин на день.

В Україні використовується декілька сертифікованих програм для доступу на фондові біржі – QUIK, WEB2L та SmartTrade. Підключення до системи Інтернет-трейдингу та забезпечення програмним продуктом здійснюють онлайн-брокери. На сьогодні в країні їх налічується 14, серед яких найбільш популярними є ПрАТ «Альтана Капітал», СП ТОВ Dragon Capital, ПрАТ «ІФК» АРТ Капітал», ТОВ «Аструм Капітал», ПрАТ «Івекс Капітал», ПрАТ «Мастер Брок» та ТОВ «Онлайн Капітал».

За оцінками Dragon Capital, інвестиційної компанії та одного з найбільших брокерів в Україні, на сьогодні на частину Інтернет-трейдингу припадає більше третини обсягу торгів на «Українській біржі» [2].

У сертифікованій програмі QUIK головними функціями є виставлення заявок на купівлю або продаж цінних паперів, автоматичний контроль заявок на відповідність лімітам та моніторинг стану портфелю цінних паперів у режимі реального часу. Для належного функціонування така програма надає персоналізовану інформацію

Таблиця 1

Основні показники онлайн-торгівлі на фондовому ринку ПАТ «Українська біржа» за 2013–2015 рр.

Роки	Ринок заявок, тис. грн	Кількість угод	Ринок котирувань, тис. грн	Кількість угод	Обсяг торгів цінними паперами, всього, тис. грн	Кількість угод	Відносне відхилення за обсягом, %
2013	122 239, 02	13 026	197 771, 56	5 106	492 489,68	28 411	–
2014	1 915 553, 98	205 520	452 775, 39	10 226	8 587 992, 82	495 019	+1 643,8
1 січня 2015 – 1 грудня 2015	780 272, 64	96 103	242 041, 05	8 358	6 381 579, 06	272 875	–25,7

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

про торги на фондових біржах в режимі реального часу, захищає інформацію й аутентифікацію клієнта, адмініструє клієнтів брокером, управляє лімітами та контролює заявки з боку фондового брокера (торговця цінними паперами), взаємодіє з обліковими системами брокера (back office, система управління ризиками) [3].

Перевагами Інтернет-трейдингу є можливість заробляти гроші самостійно, «своїм власним розумом» на ринках, які підпорядковуються зрозумілим економічним законам. Створення власного робочого місця не вимагає великих затрат: можна з успіхом працювати вдома, доходи вже не залежать від економічної ситуації в конкретно взятій країні, економіка якої може бути вкрай нестабільною, займатися цим бізнесом можна у будь-якій частині Земної кулі, де є Інтернет [4].

Також до переваг можна віднести підвищення оперативності та активності роботи Інтернет-трейдерів на ринку цінних паперів, зниження ризику нездійснення розрахунків за угодами, простота та прозорість торгівлі [1]. А також висока тарифна конкурентоспроможність, доступність, висока швидкість проведення операцій.

На відміну від інвестування в пайові інвестиційні фонди, в Інтернет-трейдингу не потрібно нікому довіряти свої активи, учасник значно економить на витратах, а також не має жодних обмежень у структурі активів [4].

Звісно, разом із позитивними характеристиками існують і недоліки системи онлайн-торгівлі, а саме: інституційні ризики, відносно слабка захищеність від технічних збоїв і атак хакерів та відсутність регламентації використання електронних документів на законодавчому рівні, що може спричинити розвиток фальсифікованих документів та ускладнить роботу аудиторів.

Одним із негативних аспектів, що суттєво ускладнює розвиток Інтернет-трейдингу, є наявність помилкових стереотипів у громадян, які вже встигли закарбуватись у свідомості більшості українців [4].

Сьогодні в Україні здійснювати онлайн-торгівлю на фондовому ринку (на ринку заявок і ринку котирувань) можливо на таких торговельних майданчиках, як ПАТ «Українська біржа» (див. табл. 1) та ПАТ «ПФТС» [3].

Як бачимо, за 2013 р. обсяг торгів цінними паперами становив лише 492 489,68 тис. грн, тобто 28 411 угод, тоді як у 2014 р. цей показник збільшився майже у 9 разів і становив 8 587 992,82 тис. грн, тобто 495 019 угод. У зв'язку з нестабільною ситуацією в країні та коливанням валюти на ринку показники в період 1 січня 2015 – 1 грудня 2015 рр. значно скоротилися, обсяг торгів цінними паперами становив лише 6 381 579,06 тис. грн (це на 25,7% менше порівняно з попереднім аналізованим періодом), тобто 272 875 угод підписали за цей період.

Але для повноцінного запуску Інтернет-трейдингу в Україні є два фактора, які перешкоджають його впровадження: недостатня готовність до запуску біржі ПФТС і депозитарію «Міжрегіональний фондовий союз», а також

нерозвиненість ринку заявок. Головна перешкода для Інтернет-трейдингу була знята після прийняття Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [7]. Але потрібен ще документ для маржинального торгівлі, що регулює взаємовідносини клієнта та його брокера [3].

Прибуток Інтернет-трейдерів складається зі змін котирувань акцій, а також з отримання дивідендних виплат за ними. Розглянемо офіційне котирування на фондовій біржі ПФТС за результатами торгової сесії від 1 грудня 2015 р. (див. табл. 2).

Таблиця 2

Офіційне котирування на фондовій біржі ПФТС за результатами торгової сесії від 1 грудня 2015 р.

Галузь	Офіційне котирування, млн грн	Частка в загальній структурі, %	Тип
Фінанси	393 750,00	42,5	Акції
Різне	327 665,00	35,4	Акції
Основні матеріали	49 890,00	5,4	Акції
Нафта і Газ	44 760,00	4,8	Акції
Комунальні послуги	44 725,00	4,8	Акції
Акції промислових підприємств	39 458,40	4,3	Акції
Телекомунікація	26 100,00	2,8	Акції

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

Аналізуючи табл. 2, можна зробити висновок, що найбільшу частку котирувань від 1 грудня 2015 р. займає фінансова галузь і становить 393 750 грн, або 42,5% загальних котирувань в розрахунку на 1 500 000 акцій. Менш активні галузі займають 2-ге місце і становлять 327 665 грн, або 35,5%. За ними йдуть основні матері-

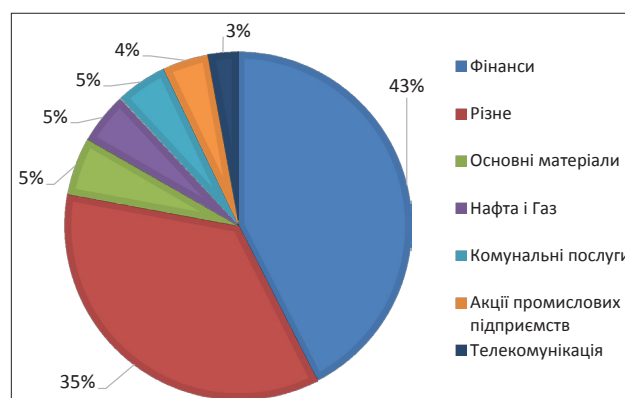

Рис. 1. Частка офіційного котирування за галузями на фондовій біржі ПФТС за результатами торгової сесії від 1 грудня 2015 р.

али – 49 890 грн, або 5,4%. Найменшу частку в системі галузей займає телекомунікація, офіційне котирування якого становить 26 100 грн (див. рис. 1).

Що стосується вдосконалення механізмів Інтернет-трейдингу, важливим напрямом розвитку являється маржинальна торгівля, яку планують запустити українські онлайн-брокери. Маржинальна торгівля – це проведення спекулятивних торговельних операцій з використанням грошей і товарів, що надаються спекулянту в кредит під заставу встановленої суми – маржі. Простий маржинальний кредит відрізняється тим, що отримувана сума грошей (або вартість отриманого товару) зазвичай у декілька разів перевищує розмір застави (маржі), іншими словами, інвестору-трейдеру надається так зване кредитне плече. Отже, якщо популярність маржинальної торгівлі зростатиме на ринку, то справи в Інтернет-інвесторів лише покращуватимуться.

Вже зараз український інвестор може придбати цінні папери, випущені за межами України. Цей напрям може стати дуже перспективним і може використатись учасниками українського фондового ринку [4].

На сьогодні здійснення Інтернет-торгівлі цінними паперами відбувається за підтримки платіжних систем. Внутрішньодержавна небанківська платіжна система «Розрахункова Фондова Система» – єдина в Україні, яка має дозвіл Національного банку України на здійснення розрахунків за договорами з цінними паперами та, згідно з Правилами «Розрахункової Фондової Системи», має дозвіл на відкриття рахунків учасникам розрахунків.

Учасниками цієї системи можуть бути торговці цінними паперами, які водночас є учасниками біржових торгів, зокрема, ПАТ «ФК Сучасні Кредитні Технології», 50 брокерів-учасників системи, які відкрили рахунки в цій платіжній організації для переказу коштів на виконання зобов'язань за договорами, укладеними на фондових біржах, та 15 банківських установ-членів системи, в яких відкриті рахунки Платіжної організації та брокерів [10].

Центром сертифікації ключів «Розрахункової Фондової Системи» визначене ПАТ «Комунальний фондовий центр».

Взаємодія «Розрахункової Фондової Системи» з біржами відпрацьована на базі реалізованих регламентів взаємодії з ПАТ «ФБ «Перспектива» та ПАТ «Київська міжнародна фондова біржа» [8].

Впроваджена модель розрахунків відповідає міжнародним рекомендаціям щодо побудови систем розрахунків шляхом лояльної інтеграції до наявної міжбанківської системи грошових розрахунків, забезпечення конкуренції серед комерційних банків за обслуговування біржових розрахунків, низькі трансакційні витрати внаслідок використання електронного документообігу та технологій наскрізної обробки трансакцій, виконання функцій центрального контрагента для підвищення ефективності розрахунків та зниження ризиків тощо [10].

Перевагами для торговців цінними паперами в користуванні «Розрахунковою Фондовою Системою» є використання послуг самостійно обраного банку – члена цієї системи (замість безальтернативного відкриття рахунків в єдиному розрахунковому банку), оперативне отримання первинних документів щодо переказу коштів за наслідками біржових торгів, а також зручний переказ залишків коштів за наслідками біржових торгів на будь-який обраний банківський рахунок.

Модель розрахунків із використанням рахунків, відкритих учасниками біржових торгів в «Розрахунковій Фондовій Системі», відповідає кращому світовому досвіду побудови розрахунково-клірингових систем. При цьому відсутня необхідність концентрації коштів в одному банку (розрахунковому банку, що обслуговує біржу) шляхом розподілення коштів, заблокованих на рахунках самої платіжної організації відкритих в банках.

Фактично за такої моделі розрахунків банк – член цієї системи – може виконувати функції розрахункового банку для торговців цінними паперами, що в ньому обслуговуються, та самостійно брати участь у торгах. При цьому власні та клієнтські кошти залишаються в банку і зображені лише на рахунках, відкритих «Розрахунковою Фондовою Системою» [9].

Перспективи розвитку Інтернет-трейдингу в Україні дуже великі. Інтернет-трейдинг сприяв розвитку в нашій країні такого сектору бізнесу, як інформаційне та програмне забезпечення фондового ринку. Але в Україні цей ринок не досить розвинений і потребує інновацій та напрацювань з боку іноземних компаній. Необхідне також програмне забезпечення для автоматизація звітності торговців в Інтернет-трейдингу та українські автоматичні торговельні системи, які б могли використовувати інвестори.

На сьогодні почали розвиватись Інтернет-портали, які надають все більше інформації з фондового ринку. З часом таких порталів буде більше, а їх аналітична інформація з ринку цінних паперів буде якіснішою та доступнішою [1].

Очевидно, що ринок онлайн-торгівлі цінними паперами розвиватиметься разом із Інтернетом. Чим ефективніша буде популяризація сучасних технологій, чим більше буде якісних ліній зв'язку, тим більший інтерес з'явиться до Інтернет-трейдингу, і тим швидше фондовий ринок наповниться новими інвесторами.

Уже сьогодні для дослідження українських компаній в мережі Інтернет знаходиться величезна кількість безкоштовної аналітичної інформації. Потреба в комісійних брокерах помітно знизилась у зв'язку з автоматизацією процесу, з'являються автоматичні торговельні системи, які практично виконують всю роботу за інвестора.

Висновки. Отже, Інтернет-трейдинг охоплює все більшу кількість людей, які прагнуть самостійно інвестувати. Прибуток Інтернет-трейдерів складається зі змін котирувань акцій, а також з отримання дивідендних виплат з них. Однак прихід фізичних осіб до електронної торгівлі все ще стримується відсутністю повного розуміння переваг цього виду торгівлі та наявністю низки міфів про Інтернет-трейдинг.

На сьогодні Інтернет-торгівля цінними паперами відбувається за підтримки платіжних систем. У нашій країні існує офіційна платіжна система, в якій здійснюються торги. Проте сфера платіжних систем постійно розвивається і з часом їх кількість буде збільшуватися, що позитивно вплине на розвиток Інтернет-трейдингу.

Тому, якщо Україна буде раціонально рухатись, переймаючи позитивний досвід провідних іноземних країн, долаючи результати впливу помилкових стереотипів щодо онлайн-торгівлі та здійснюючи роботу щодо усунення актуальних проблем розвитку Інтернет-трейдингу, то перспективи розвитку Інтернет-трейдингу будуть досить значними, і у вітчизняного фондового ринку будуть всі шанси стати одним із провідних розвинених фінансових ринків світу.

Список використаних джерел:

1. Семчук О. Проблеми розвитку фондового ринку України / О. Семчук // Економіка і право. – 2009. – № 2. – С. 9–12.
2. Розвиток Інтернет-трейдингу в Україні // Цінні папери України. – 2009. – № 43. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : securities.org.ua.
3. Бумаги оцелят в мегабайтах. ИК “Galt & Taggart Securities” запустила Інтернет-трейдинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://proit.com.ua>.
4. Гладун Д. Перспективи інтернет-трейдингу в Україні / Д. Гладун // Інвестиції та інвестування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inettrading.at.ua>.
5. Офіційний сайт ПАТ «Українська біржа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ux.ua>.
6. Офіційний сайт ПАТ «ПФТС» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pfts.com>.
7. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.
9. Офіційний сайт Платіжної системи «Розрахункова Фондова Система» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rfs.in.ua>.
10. Регулювання інституту центрального контрагента в Україні та світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svitppt.com.ua>.

Анотація. В статті розглянуто сучасне становище, проблеми та перспективи розвитку Інтернет-трейдингу в Україні. Визначено основні його переваги та недоліки, запропоновано заходи щодо вдосконалення онлайн-торговлі на сучасному етапі. Проаналізовано платіжні системи, на основі яких функціонує Інтернет-трейдинг.

Ключевые слова: цінні папери, Інтернет-трейдинг, фондова біржа, котировки, маржинальна торгівля, онлайн-брокер, інвестор-трейдер, платіжні системи.

Summary. In article the modern condition, problems and prospects of development of Internet trading in Ukraine. It highlights the main advantages and disadvantages and suggestions for improving online trading today. Payment systems analyzed, based on which operates online trading.

Key words: securities, online trading, stock exchange, quotes, margin trading, online broker, investor-trader, payment systems.